

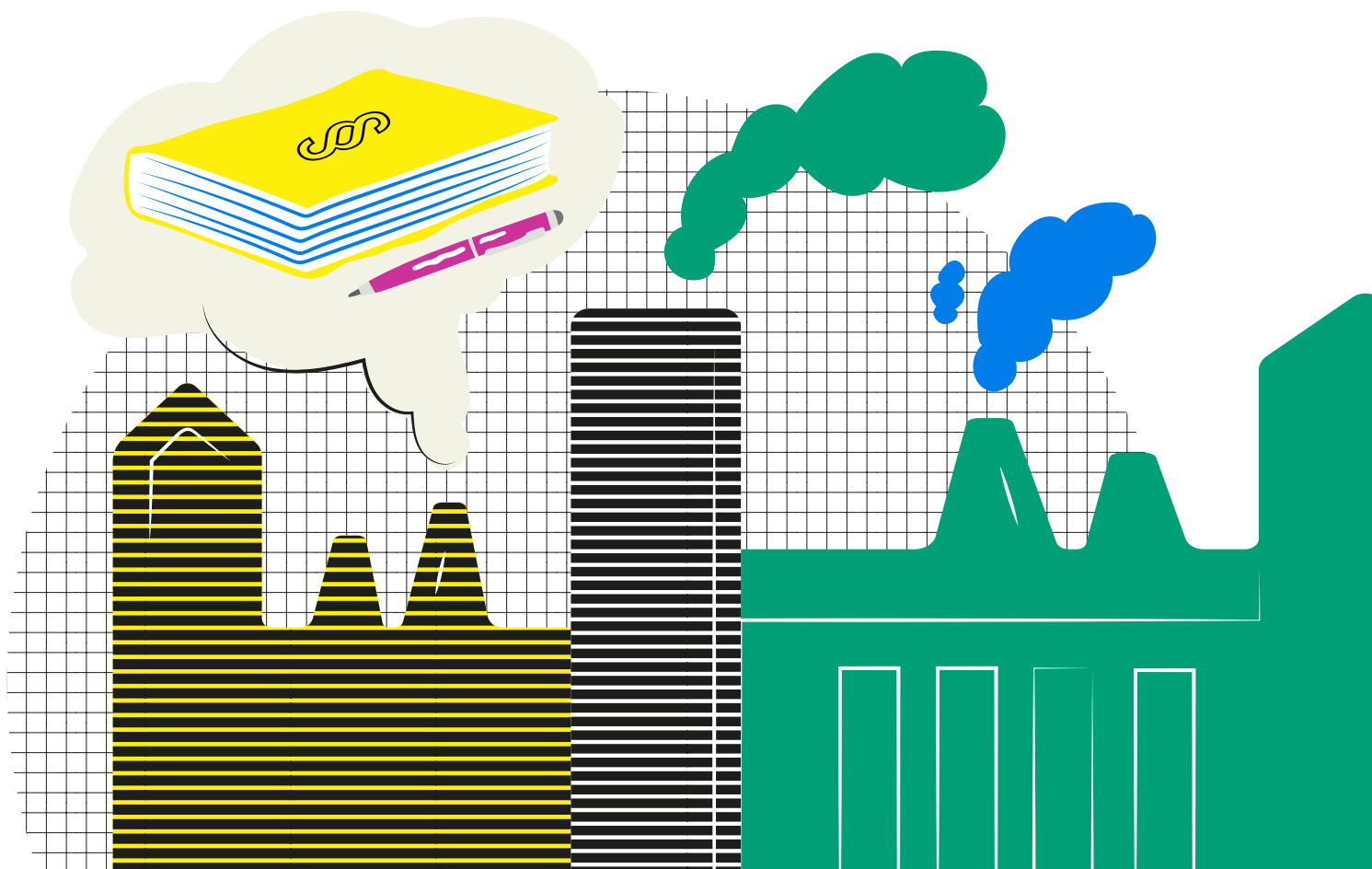
FÖRETAGANDE OCH MÄNSKLIGA RÄTTIGHETER

Kapitlet är framtaget av Afrikagrupperna, Amnesty International, Diakonia, Fair Action, Forum Syd, Latinamerikagrupperna, Svenska kyrkans internationella arbete och Swedwatch.

SAMMANFATTNING

Den svenska regeringen har en skyldighet att skydda de mänskliga rättigheterna, i Sverige och i andra länder där svenska företags agerande riskerar att kränka dessa rättigheter. Skyldigheten rymmer även möjligheten till att få sin sak prövad och få kompensation. Sverige har gjort framsteg och ökat förutsättningarna för att säkerställa skyddet av mänskliga rättigheter, samtidigt som Sverige lägger allt större kraft på ökad export, inte minst till områden med hög risk för

människorättskränkningar. Regeringen lägger stor vikt vid frivillighet och företagens egen förmåga att prioritera mänskliga rättigheter samtidigt som andra länder världen i allt större grad ser behovet av att komplettera sådana frivilliga åtaganden med lagstiftning. För att Sverige ska kunna säkerställa skyddet av mänskliga rättigheter behöver regeringen utreda en lagstiftning om obligatorisk Human Rights Due Diligence för företag.

Både Agenda 2030 och Sveriges regering betonar näringslivets roll som aktör och samarbetspartner i arbetet med att främja en hållbar global utveckling. Ett hållbart företagande har därmed blivit ett centralt politikområde i den svenska samstämmighetspolitiken. Svenska statliga och privata företag har goda möjligheter att bidra till varaktig och hållbar fattigdomsminskning, men för att denna potential ska förverkligas krävs att företagets verksamhet inte bidrar till kränkningar av mänskliga rättigheter. Företagande och mänskliga rättigheter relaterar till flera av de Globala målen för hållbar utveckling.

STATENS SKYLDIGHET ATT SKYDDA MÄNSKLIGA RÄTTIGHETER

Stater har en skyldighet att skydda mot kränkningar av mänskliga rättigheter utförda av tredje part, exempelvis företag. Sådana kränkningar drabbar ofta de som lever i störst utsatthet och som har sämst förutsättningar att hantera situationen. Det kan handla om ursprungsfolks tillgång till land, förgiftning av ekosystem eller att arbetstagares rättigheter åsidosätts. Enligt FN:s vägledande principer för företag och mänskliga rättigheter innebär staters skyldighet att skydda att de ska säkerställa att företag respekterar de mänskliga rättigheterna. FN-principerna innehåller omfattande skrivningar om hur företag bör fullgöra sitt ansvar och hantera risker för att kränka människors rättigheter. En riskanalys och åtgärdsplan, en så kallad Human Rights Due Diligence (HRDD), identifieras av FN som en lämplig process för att identifiera, förebygga, lindra och redogöra för hur ett företag hanterar potentiella människorättsrisker.

Under de senaste två åren har folkrättsliga institutioner inom FN, EU och enskilda stater lagstiftat och gett rekommendationer om HRDD. Slutsatserna i EU:s ministerråd¹¹⁸ från juni 2016 klargör att HRDD är avgörande för att nå de Globala målen och Europaparlamentet har röstat igenom en resolution¹¹⁹ om obligatorisk HRDD-lagstiftning.

Rapporter och granskningar visar återkommande att svenska företag i flera fall saknar godtagbara och systematiska processer för att ta ansvar för att mänskliga rättigheter respekteras i företagets leverantörsled. Framstående reseföretag hanterar inte frågan om tvångsarbete på anlitade hotell,¹²⁰ många skoföretag kontrollerar inte användningen av giftiga kemikalier i lädertillverkningen och klädföretag inköpsmönster bidrar¹²¹ till att hålla nere lönerna i produktionen i låglöneländer.¹²²

Sedan 2015 pågår förhandlingar inom FN:s råd för mänskliga rättigheter i Genève om ett internationellt rättsligt bindande instrument för företagande och mänskliga rättigheter.¹²³ Ett sådant rättsligt bindande instrument är avgörande ur två perspektiv: att motverka företags straffrihet, och för att belysa den makt som transnationella företag har vilken får konsekvenser i vardagen för berörda samhällen. En svaghet med FN:s vägledande principer är att de förutsätter både politisk och företags vilja och förmåga att respektera de mänskliga rättigheterna. Principerna hanterar inte ojämlikheten mellan näringslivets makt och staters förmåga att skydda de mänskliga rättigheterna, i synnerhet inte i låg- och medelinkomstländer. Ett bindande instrument skulle utgöra ett komplement till FN:s vägledande principer och göra dem mer effektiva.

Sveriges politik

Regeringen har i handlingsplanen för företagande och mänskliga rättigheter och i skrivelsen om hållbart företagande varit tydlig med att den förväntar sig att företag respekterar mänskliga rättigheter i all verksamhet. Än så länge har regeringen dock inte antagit, utrett eller varit villig att diskutera en bindande lagstiftning som säkerställer att företag genomför en HRDD. Här har andra länder gått

längre. Storbritannien antog Modern Slavery Act 2016 som ett rapporteringskrav medan Frankrikes lagstiftning (Devoir de Vigilance, 2017) ställer mer långtgående krav. I Schweiz finns det ett medborgarförslag om HRDD som diskuteras i parlamentet och i Nederländerna behandlar senaten ett lagförslag om skyldighet att motverka barnarbete. Såväl Tysklands som Italiens nationella handlingsplaner öppnar för diskussion om lagstiftning kring HRDD. Dessa initiativ i Europa kontrasterar mot Sveriges avvaktande hållning.

Sverige har i sin lagstiftning om hållbarhetsrapportering för företag gått längre än EU-direktivet om hållbarhetsrapportering för företag vad gäller hur många företag som omfattas, vilket är positivt. Lagstiftningen ställer dock inte krav på företagen att genomföra en HRDD.

I början på 2018 presenterade Statskontoret den av regeringen beställda utredningen om Sveriges efterlevnad av FN:s vägledande principer.¹²⁴ Statskontoret kom med flera rekommendationer kring förbättringsåtgärder, bland annat att regeringen ska utreda möjligheterna att ställa lagkrav på att svenska företag ska genomföra HRDD. Statskontoret rekommenderade också att regeringen utreder förutsättningarna för en lag som ger möjlighet att pröva och döma företagsrelaterade kränkningar av mänskliga rättigheter som sker av svenska företag i andra länder. Mot denna bakgrund har Sverige ännu inte vidtagit tillräckliga åtgärder för att leva upp till FN:s vägledande principer. Inte heller i processen för framtagandet av ett internationellt bindande instrument har Sveriges regering tagit en tydlig roll eller tydligt ställningstagande. Sverige deltog i förhandlingarna i FN:s MR-råd i oktober 2017. Utrikesdepartementet (UD) har uttryckt att fokus för regeringen ligger på att stötta andra länder i deras framtagande av nationella handlingsplaner.

EXPORTFRÄMJANDE

Handel kan öppna för dialog som förbättrar situationen för de mänskliga rättigheterna men det sker inte per automatik. Om dialogen ska ses som ett verktyg för förbättring måste tydliga krav ställas och följas upp. Stater har en extraterritoriell skyldighet att säkerställa att företag respekterar de mänskliga rättigheterna även utanför de egna gränserna, och en förstärkt skyldighet när företag erbjuds statligt stöd. Den tolkningen stöds av Europarådet liksom flera FN-organ, som har riktat specifika rekommendationer till Sverige. Till exempel har FN:s kvinnorättskommitté (CEDAW) rekommenderat att Sverige säkerställer att svenska företag skyddar och uppfyller kvinnors mänskliga rättigheter när de har verksamhet utomlands. FN:s kommitté för ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter (ECOSOC) har rekommenderat att Sverige reglerar och stärker sin tillsyn för att säkerställa att investeringsbeslut respekterar och skyddar mänskliga rättigheter utomlands. FN:s barnrättskommitté har en liknande rekommendation. FN:s vägledande princip 4 rekommenderar ett förhöjt ansvar för de fall där staten ger omfattande stöd till företag och att krav på HRDD är särskilt lämpligt när “verksamheten i sig eller den miljön i vilken verksamheten bedrivs utgör en betydande risk när det gäller de mänskliga rättigheterna.”

Sveriges politik

Regeringen skriver i sin exportstrategi från 2015 att kontakter och handel mellan människor och länder är bra och kan gynna värden som demokrati, jämställdhet, mänskliga rättigheter och en bättre miljö. Som del av sin exportstrategi har Sverige valt att prioritera många länder där omfattande kränkningar av de mänskliga rättigheterna äger rum, så kallade “svåra marknader” såsom Colombia, Kina och Saudiarabien. I skrivelserna till riksdagen om PGU och Agenda 2030 från 2016 och 2018 identifierar regeringen företagande på svåra marknader som en mål- och intressekonflikt i förhållande till rättvis

och hållbar global utveckling. Skrivelserna saknar dock konkreta förslag på åtgärder för att hantera denna målkonflikt.

I PGU-skrivelsen från 2018 lyfter regeringen fram att flera utlandsmyndigheter konstaterar att de inte arbetar systematiskt för att identifiera målkonflikter och synergier mellan de specifika målen i hållbarhetsagendan, vilket indikerar att varken regeringens arbete med PGU eller hållbart företagande fått genomslag hos utlandsmyndigheterna.

Den svenska regeringen har tagit flera viktiga steg för att stärka stödet till företag inom hållbart företagande. UD har i enlighet med handlingsplanen skapat en e-utbildning i hållbart företagande för anställda vid Sveriges ambassader för att kunna möta företags behov. EU- och handelsminister Ann Linde har aviserat att enbart hållbara och jämställda företag får delta i regeringens främjanderesor. Business Sweden, som ägs av staten och näringslivet och hjälper svenska företag att öka sin globala försäljning, har infört en ny rutin. Denna innebär att samtliga företag som deltar i en främjanderesa måste underteckna ett åtagandedokument om vikten av hållbart företagande inklusive respekten för mänskliga rättigheter. Dessa åtgärder är bra men motsvarar inte en HRDD som avses i FN:s vägledande principer. Skärpta krav från staten på företag som deltar på främjanderesor skulle vara verkningsfullt för att hantera den av regeringen identifierade målkonflikten och öka skyddet för de mänskliga rättigheterna på svåra marknader.

Enligt riktlinjerna för 2017 ska Business Sweden bidra till PGU och följa vedertagna internationella normer och principer om affärsetik och ansvarsfullt företagande. Det saknas dock en struktur för uppföljning av detta uppdrag. Inga av Business Swedens resultatindikatorer handlar om hållbarhet. Uppföljningen riskerar att bli bristfällig. Regeringens främjanderesor och Business Swedens etableringsstöd är att betrakta som "omfattande stöd och service" enligt FN:s vägledande princip 4, därför bör krav på HRDD införas.

En positiv åtgärd för stärkandet av mänskliga rättigheter i arbetslivet är initiativet Global Deal mellan arbetsmarknadens parter och stater som syftar till anständiga arbetsvillkor och en inkluderande tillväxt genom en stärkt social dialog. Initiativet lanserades av regeringen tillsammans med bland andra ILO och OECD hösten 2016. Det relaterar till mål 8 i Agenda 2030, om anständiga arbetsvillkor. En stor utmaning för initiativet är att förenings- och organisationsrätt antingen inte existerar eller respekteras fullt ut i ett antal länder, varken med stöd i officiell lagstiftning eller i praktisk tillämpning. Det har direkt påverkan på möjligheten till en konstruktiv dialog. Regeringen behöver fortsätta leda detta arbete framåt, och även tydliggöra hur Global Deal kan bidra till en stärkt jämställdhet och motverka trakasserier och könsrelaterat våld inom arbetslivet.

STATLIGA BOLAG OCH STATLIGA INVESTERINGAR

Statligt ägda bolag och de statliga pensionsmyndigheterna omfattas enligt FN:s vägledande principer av mer långtgående krav på verksamhetens respekt för mänskliga rättigheter. Statens ägarpolicy¹²⁵ säger att statliga bolag ska agera föredömligt inom hållbart företagande. Staten äger eller är delägare i 48 bolag, alla med olika grader av risk för människorättsövergrepp i sin verksamhet.

AP-fonderna är statliga myndigheter och förvaltar mer än 1350 miljarder kronor av svenska folkets pensionspengar. Fonderna styrs av ett regelverk som beslutas av riksdagen. Dagens regelverk har möjliggjort investeringar som direkt motverkar Sveriges internationella åtaganden om mänskliga rättigheter, klimat och miljö. Till exempel har AP-fonderna under en tioårsperiod dubblat sina innehav i

bolag med starka kopplingar till kärnvapentillverkning. Fonderna har också investeringar i flera kontroversiella gruvbolag som förorenat vattendrag och gjort sig skyldiga till kränkningar av urfolks rättigheter samt hot och våld mot människorättsförfvarare liksom investeringar i jordbruksmark med kopplingar till land grabbing.

Sveriges politik

Regeringen har tagit flera steg i rätt riktning i sitt hållbarhetsarbete med de statliga bolagen. Ägardirektivet har uppdaterats vid flera tillfällen där krav på hållbarhet blivit tydligare.¹²⁶ Under 2017 infördes bland annat krav på ansvarsfullt agerande kring skatt. Bolagen ska också sedan 2017 analysera de Globala målen för hållbar utveckling i Agenda 2030 och identifiera de mål som bolagets verksamhet påverkar och bidrar till. Alla statliga bolag ska enligt direktivet anpassa sina riktlinjer och rutiner till FN:s vägledande principer. Näringsdepartementets styrning och uppföljning av de statliga bolagen när det gäller hållbarhet har uppmärksammats internationellt och anses ligga i framkant. Bolagens öppenhet om sin verksamhet har ökat liksom dialogen med civilsamhällesaktörer.

Samtidigt är fortfarande efterlevnad av regelverken och systematik i hållbarhetsarbetet ett frågetecken. En uppföljning av de statligt ägda bolagens kommunikation om sitt arbete med FN:s vägledande principer, som revisionsfirman KPMG genomförde på uppdrag av Näringsdepartementet under våren 2017, visar att respekt för mänskliga rättigheter ännu inte fått en naturlig plats i bolagens riskhanteringssystem.

För att säkerställa statens skyldigheter och roll som förebild är det centralt att ägardirektiven reflekterar starka krav på hållbarhet. Genom direktiven har staten möjlighet att ställa obligatoriska krav på att de statliga bolagen genomför en HRDD. Statskontoret rekommenderar i sin utredning att regeringen tar fram kriterier för när statliga bolag bör genomföra HRDD och att regeringen bör, som ett minimum, ställa krav på att bolagen genomför HRDD i högrisksituationer.¹²⁷

För att säkerställa att AP-fonderna agerar i enlighet med klimatmål, Sveriges folkrättsliga förpliktelser och andra internationella åtaganden måste det vara tydligt att dessa är grundläggande förutsättningar för AP-fondernas kapitalförvaltning och att de utgör ramarna inom vilken fonderna kan maximera sin avkastning.

De senaste åren har det i riksdagens pensionsgrupp förts diskussioner om ett nytt regelverk för AP-fonderna. I mitten på 2017 presenterade regeringen ett förslag på nya regler för första till fjärde AP-fonderna, som gick ut på remiss under hösten.¹²⁸ Det nya förslaget innehåller flera viktiga förbättringar, exempelvis att det i lagtext åläggs AP-fonderna att vara ansvarsfulla investerare och ägare samt verka för främjande av en hållbar utveckling. Avkastningskravet är dock fortfarande överordnat hållbarhetsmålen i förslaget, vilket är otillräckligt. För att säkerställa att AP-fonderna agerar i enlighet med klimatmål, Sveriges folkrättsliga förpliktelser och andra internationella åtaganden måste det vara tydligt att dessa är grundläggande förutsättningar för AP-fondernas kapitalförvaltning och att de utgör ramarna inom vilken fonderna kan maximera sin avkastning.¹²⁹

OFFENTLIG UPPHANDLING

Den offentliga sektorn i Sverige gör varje år inköp för mer än 600 miljarder kronor. Det motsvarar omkring 20 procent av BNP. Den offentliga sektorn dominerar som uppdragsgivare inom vissa sektorer som byggnadsindustrin, affärstjänster och IT. Socialt ansvarsfull upphandling syftar till att skapa ett samhälle som kombinerar hållbar ekonomisk tillväxt med bättre levnads- och arbetsvillkor. Både internationella och svenska erfarenheter talar för att genomtänkta och välformulerade sociala krav i upphandlingsprocesser kan göra skillnad ifråga om antidiskriminering, ökad respekt för grundläggande rättigheter och bättre arbetsmiljö, förutsatt att kraven också följs upp. Tydligare integrering av sociala krav i offentlig upphandling går också i linje med flera mål i Agenda 2030, framförallt mål 12 om hållbar produktion och konsumtion och delmål 12.7 som handlar om upphandling som verktyg för en hållbar utveckling specifikt.

Sveriges politik

Sverige har från och med 2017 en ny upphandlingslagstiftning som går längre än tidigare lagstiftning gällande arbetsrätt. Lagen om offentlig upphandling (LOU) säger att upphandlande myndigheter ska, om det är behövligt, kräva att leverantören ska fullgöra kontraktet enligt angivna villkor i enlighet med ILO:s kärnkonventioner, de grundläggande rättigheterna och principerna i arbetslivet, om arbetet utförs under sådana förhållanden att svensk arbetsrätt inte är tillämplig. Lagen säger även att myndigheten ska kräva att leverantörens underleverantörer som direkt medverkar till att fullgöra kontraktet också uppfyller villkoren som ställts.¹³⁰ Detta är en viktig skärpning av upphandlingslagstiftningen som tidigare inte innehöll några krav gällande arbetsrätt.

Upphandlingsmyndigheten har fått i uppgift att stötta upphandlande myndigheter i att ställa och följa upp kraven. Detta är välkommet. Stödet bör utvecklas ännu mer och nationella samarbeten bör initieras för att öka upphandlande myndigheters påverkansmöjligheter på företags arbete med mänskliga rättigheter. Framförallt borde detta göras hos statliga myndigheter som ligger efter i att tillämpa sociala krav för arbetsrätt i leverantörsled globalt. Granskningar visar att sociala krav inom offentlig upphandling leder till faktisk förbättring för arbetstagare inom svenska offentliga aktörers leverantörskedjor. Regeringens upphandlingsstrategi, som främst gäller statliga myndigheter, säger endast att upphandlingar bör främja företagets respekt för mänskliga rättigheter i sin verksamhet enligt FN:s riktlinjer. Så länge det står bör är det att tolka som frivilligt och riskerar att bli ett slag i luften.

GOTTGÖRELSE

Alla offer för kränkningar av de mänskliga rättigheterna har rätt till effektiva rättsmedel, det vill säga att kunna bli hörd och få sin sak prövad. Detta gäller även då företag står bakom överträdelser som kränker mänskliga rättigheter. Rätten har erkänts i flera internationella fördrag och människorättsinstrument, och även som en regel i internationell sedvanerätt. Det handlar både om möjligheten att kunna få sin sak prövad i domstol och att få stöd för medling eller andra typer av förhandlingar utanför domstolsväsendet. Problemet är att det idag finns många hinder, både rättsliga och praktiska, som kan försvåra möjligheten att få sin sak prövad. I länder med hög förekomst av fattigdom eller korruption, och där kapacitet och politisk vilja att reglera företag saknas, är det ofta ännu svårare för de som har drabbats att få sin sak hörd. Samtidigt är människor i dessa länder ofta de som drabbas hårdast. FN:s högkommissarie för mänskliga rättigheter har slagit fast att stater bör minska dessa hinder.

Sveriges politik

Regeringen har skärpt lagstiftningen till skydd för arbetstagare som slår larm vid allvarliga missförhållanden i sin verksamhet. Utöver detta har regeringen inte vidtagit några åtgärder för att underlätta

drabbade personers möjlighet att ställa svenska företag, eller dotterbolag till svenska företag, inför rätta för att ha kränkt deras rättigheter.

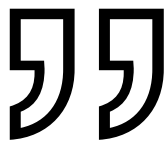
Vid fall av kränkningar av mänskliga rättigheter utförda av svenska företag i utlandet finns det stora juridiska hinder för utländska medborgare att kunna dra företagen inför svensk domstol. I UD:s uppföljning till handlingsplanen för företagande och mänskliga rättigheter står det att möjligheten till domstolsprövning i Sverige är förhållandevis god. UD nämner dock inte de hinder som advokatbyrån Mannheimer Swartling identifierade på uppdrag av UD 2015. Enact, som del av Statskontorets utredning 2018, redogör för juridiska hinder som begränsar möjligheterna att få sin sak prövad.

När det gäller icke-juridiska mekanismer har Sverige i enlighet med OECD:s riktlinjer för multinationella företag en nationell kontaktpunkt (NKP), som består av representanter för staten, näringslivet och arbetstagarorganisationer. Kontaktpunktens huvuduppgift är att se till att företag följer OECD:s riktlinjer och att följa upp svenska företags kränkningar av de mänskliga rättigheterna genom dialog mellan inblandade parter. I handlingsplanen från 2015 står det att UD kommer att undersöka förutsättningarna för att stärka NKP. I uppföljningen till handlingsplanen 2017 står det att förutsättningarna kommer att undersökas vidare, utan ytterligare information om konkreta åtgärder eller tidsplan.

REKOMMENDATIONER

SVERIGE BÖR:

- Omgående utreda en lagstiftning kring obligatorisk Human Rights Due Diligence (HRDD) för företag.
- Införa krav på obligatorisk HRDD i ägardirektiven för statliga bolag och genomföra en granskning av bolagens faktiska efterlevnad av FN:s vägledande principer.
- Tydliggöra ansvaret för upphandlande myndigheter att ställa krav på sina leverantörer att respektera mänskliga rättigheter, och via upphandlingsmyndigheten förstärka stödet till upphandlande myndigheter gällande tillämpning av sociala krav.
- Älägga Business Sweden att förstärka sin hållbarhetsuppföljning genom att bland annat ta fram hållbarhetsindikatorer och öka insynen för mer effektiv uppföljning och granskning från tredje part.
- Förstärka den nationella kontaktpunktens funktion och effektivitet så att den bättre kan behandla och gottgöra svenska företags människorättsöverträdelser.
- Förstärka förslaget till nytt regelverk för AP-fonderna så att lagtexten tydligt anger att AP-fonderna ska genomföra sitt uppdrag utan att motverka klimatmål, Sveriges folk-rättsliga förpliktelser och andra internationella åtaganden samt att främja en hållbar utveckling.
- Aktivt stödja FN-processen för ett bindande internationellt instrument om företagande och mänskliga rättigheter.

Vid fall av kränkningar av mänskliga rättigheter utförda av svenska företag i utlandet finns det stora juridiska hinder för utländska medborgare att kunna dra företagen inför svensk domstol.

ANALYSEN BYGGER PÅ:

- Näringsdepartementet, *Statens ägarpolicy och riktlinjer för bolag med statligt ägande*, 2017
- KPMG, *Uppföljning av de statligt ägda bolagens kommunikation kring sitt arbete med FN:s vägledande principer för företag och mänskliga rättigheter*, 19 april 2017
- Regeringen, *Sveriges exportstrategi*, 2015
- Regeringen, *Handlingsplan för företagande och mänskliga rättigheter*, 2015
- Regeringen, *Uppföljning av Sveriges handlingsplan för företagande och mänskliga rättigheter*, 2018
- Statskontorets regeringsuppdrag, *Bedömning av Sveriges efterlevnad av FN:s vägledande principer*, 13 mars 2018
- ENACT, *Företag och mänskliga rättigheter: Påtagliga brister och luckor i svensk lag* (bilaga till Statskontorets utredning), 2018
- Regeringen, *Politiken för global utveckling i genomförandet av Agenda 2030*, Regeringens skrivelse 2017/18:146, 2018
- Finansdepartementet, *Promemoria, Ändrade regler för Första – Fjärde AP-fonderna* (Fi2017/02972/FPM), 2017
- Remissvar från 23 organisationer, *Ändrade regler för Första – Fjärde AP-fonderna* (Fi2017/02972/FPM), 17 oktober 2017
- Regeringen, *Hållbara affärer – regeringens politik för hållbart företagande*, skrivelse 2015
- Upphandlingsmyndigheten, *Nationella upphandlingsstrategin*, 2016

- 1 Statskontoret 2014:01, Politik för global utveckling - Regeringens gemensamma ansvar? 2014 OECD Development Co-operation, Peer Review Sweden, 2013
- 2 <https://www.odi.org/our-work/leave-no-one-behind>
- 3 Se databas som visar kopplingarna mellan de Globala målens 169 delmål och instrument för internationella och regionala instrument för mänskliga rättigheter, samt ett antal miljökonventioner. <http://sdg.humanrights.dk/>
- 4 The Danish institute for Human Rights, Human Rights and the 2030 Agenda for Sustainable Development, Lessons learned and next steps, 2018
- 5 Regeringsförklaringen 3 oktober 2014 s. 18
- 6 Regeringens skrivelse 2015/16:182, Politiken för global utveckling i genomförandet av Agenda 2030, 2016
- 7 Regeringen, Sverige och Agenda 2030 — rapport till FN:s politiska högnivåforum 2017 om hållbar utveckling, 2017
- 8 Regeringen, Towards achieving the 2030 Agenda and the sustainable development goals: Report on the implementation of the Addis Ababa Action Agenda on Financing for Development – A compilation of operative examples, 2017
- 9 Regeringens skrivelse 2017/18:146 s.9, Politiken för global utveckling i genomförandet av Agenda 2030, 2018
- 10 Regeringens skrivelse 2017/18:146, Politiken för global utveckling i genomförandet av Agenda 2030, 2018
- 11 Expertgruppen för biståndsanalys (EBA) rapport 2016:08, Sustaining a Development Policy: Results and responsibility for the Swedish Policy for Global Development, 2016
- 12 Agenda 2030-delegatioens delredovisning, 2018
- 13 Regeringens skrivelse 2017/18:146 Politiken för global utveckling i genomförandet av Agenda 2030, 2018
- 14 Regeringens skrivelse 2017/18:146 s.5, Politiken för global utveckling i genomförandet av Agenda 2030, 2018
- 15 <http://www.globalamalen.se/om-globala-malen/mal-16-fred-rattvisa-och-starka-institutioner/>; <http://www.regeringen.se/49bbd2/contentassets/c233ad3e-58d4434cb8188903ae4b9ed1/politiken-for-global-utveckling-i-genomforandet-av-agen-da-2030-skr.-201516182.pdf>
- 16 https://freedomhouse.org/report/freedom-world/freedom-world-2017?gclid=EAlalQobChMItKaZufPy-2AIVSYmyCh250w_fEAAYASAAEgIzPD_BwE
- 17 http://www.forumsyd.org/PageFiles/8150/PO150943_Rapport_5maj_web.pdf (s.22)
- 18 https://www.sipri.org/sites/default/files/2018-03/sipri_at_press_release_swe_0.pdf
- 19 https://www.sipri.org/sites/default/files/2017-09/yb17-summary_sv.pdf
- 20 <http://www.regeringen.se/49ba4d/contentassets/1a2de8e7c90747a9b2c96081ceed7c58/iriktning-mot-en-hallbar-valfard.pdf>
- 21 <http://www.regeringen.se/rattsdokument/lagratsremiss/2017/06/skarpt-exportkontroll-avkrigsmateriel/>
- 22 <https://ikff.se/wp-content/uploads/2018/01/ican-2017-oslo-web.pdf> och <https://ikff.se/vi-harjust-skrivit-historia-vi-har-ett-forbud-mot-karnvapen/>
- 23 Svenska Freds beräkningar, baserade på Regeringens skrivelser om strategisk exportkontroll, samt data från Uppsala Conflict Data Program, UCDP.
- 24 <https://www.concord.se/vara-fragor/samstammighet/barometern-rapporter-om-sverigessamstammighets-politik/>
- 25 <http://www.globalamalen.se/om-globala-malen/mal-16-fred-rattvisa-och-starka-institutioner/>
- 26 Åkerström, Linda (2016) Den Svenska Vapenexporten, s. 203
- 27 Sipri yearbook 2016- <https://www.sipri.org/sites/default/files/YB16-Summary-ENG.pdf>
- 28 https://europa.eu/european-union/about-eu/eu-in-brief_sv
- 29 <http://enaat.org/eu-defence-fund>
- 30 <http://enaat.org/eu-defence-fund>
- 31 <http://www.regeringen.se/artiklar/2017/08/hallbar-fred--en-forutsattning-for-hallbarutveckling/>
- 32 <http://www.bistandsdebatten.se/exkldebattartiklar/satsa-pa-aktiv-fredskultur-i-sverige-och-i-varlden/>
- 33 <http://www.regeringen.se/artiklar/2016/09/forsvaret-i-budgetpropositionen-for-2017/>, <http://www.regeringen.se/pressmeddelanden/2017/08/forsvarsuppgorelse-starker-forsvaret-med-27-miljarder-per-ar/>, <https://www.forsvarsmakten.se/sv/var-verksamhet/ovningar/avslutadeovningar/aurora-17/>, <https://www.fmv.se/sv/Nyheter-och-press/Nyheter-fran-FMV/FMV-inlederforhandlingar-om-anskaffning-av-Patriot-luftvarnssystem/>, <http://www.regeringen.se/artiklar/2017/03/regeringen-ateraktiverar-monstring-och-grundutbildning-med-varnplikt/>
- 34 <http://www.bistandsdebatten.se/exkldebattartiklar/satsa-pa-aktiv-fredskultur-i-sverige-och-i-varlden/>, <https://www.forsvarsmakten.se/sv/var-verksamhet/ovningar/avslutade-ovningar/aurora-17/vanliga-fragor-om-aurora-17/>
- 35 <http://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2017/11/13/defence-cooperation-23-member-states-sign-joint-notification-on-pesco/#;> <http://www.regeringen.se/tal/2017/11/anforande-vid-invigningen-av-berlin-security-conference-2017/>
- 36 <https://www.svd.se/skrota-forslaget-om-utlandsspioneri;> <https://www.dn.se/arkiv/nyheter/massmediernas-nyheter-kan-straffas-som-spioneri/>
- 37 Regeringskansliet, Program för Sveriges medlemskap i FN:s säkerhetsråd 2017-2018, 2016 <http://www.regeringen.se/4b01ca/contentassets/de9ffe7f69e-1442dab632895d5c515be/program-forsveriges-medlemskap-i-fns-sakerhetsrad-2017-2018.pdf>
- 38 <http://unscr.com/en/resolutions/doc/2349>
- 39 <http://undocs.org/en/S/PRST/2017/14>
- 40 <http://www.regeringen.se/debattartiklar/2018/01/sverige-har-starkt-kvinnors-rost-i-fnssakerhetsrad/>
- 41 Utrikesdepartementet, Program för Sveriges medlemskap i FN:s säkerhetsråd 2017-2018
- 42 Utrikesdepartementet, Strategi för Sveriges humanitära bistånd genom Styrelsen för internationellt utvecklingssamarbete (Sida) 2017-2020
- 43 <https://www.concord.se/wp-content/uploads/hur-feministisk-ar-svensk-utr-pol-2017-web.pdf>, s.15.
- 44 Utrikesdepartementet, Riktlinjer för strategier inom svenskt utvecklingssamarbete och humanitärt bistånd, Bilaga till regeringsbeslut 2017-12-21, Regeringskansliet, Nationell Säkerhetsstrategi, Januari 2017
- 45 Utrikesdepartementet, Strategi Hållbar Fred, UD2017/13669/KH
- 46 Skr. 2016/17:196 Sveriges samlade politik för internationell civil och militär krishantering, juni 2017
- 47 Regeringskansliet, Proposition 2017/18:32
- 48 Utrikesdepartementets handlingsplan för genomförande av Politiken för global utveckling (PGU), 2016, <http://www.regeringen.se/4aca90/contentassets/2c0080676c2b4085a30514ca67bcac2b/udshandlingsplan-for-genomforandet-av-pgu.pdf>

- 49 Utrikesdepartementets handlingsplan för genomförande av Politiken för global utveckling (PGU), 2016, <http://www.regeringen.se/4aca90/contentassets/2c0080676c2b4085a30514ca67bcac2b/udshandlingsplan-for-genomforandet-av-pgu.pdf>
- 50 Program för Sveriges medlemskap i FN:s säkerhetsråd 2017-2018, <http://www.regeringen.se/4b01ca/contentassets/de9ffe7f69e1442dab632895d5c515be/program-for-sveriges-medlemskap-ifns-sakerhetsrad-2017-2018.pdf>
- 51 Regeringskansliet, Nationell säkerhetsstrategi, januari 2017, s. 18 <http://www.regeringen.se/48e36d/contentassets/a02552ad9de94efcb84154b0f6ed76f9/nationell-sakerhetsstrategi.pdf>
- 52 Sida <https://www.sida.se/Svenska/Har-arbetar-vi/Afrika/Mali/Vart-arbete-i-Mali/Forsvarsmakten> <https://www.forsvarsmakten.se/sv/var-verksamhet/internationella-insatser/pagaende-internationella-insatser/mali-minusma/>
- 53 UNCTAD, "World Investment Report 2014", http://unctad.org/en/PublicationsLibrary/wir2014_en.pdf, tillgänglig 21 februari 2018.
- 54 Regeringens skrivelse, 2015/16:182, "Politiken för global utveckling i genomförandet av Agenda 2030", 26 maj, 2016. Regeringens skrivelse, 2017/18:146, "Politiken för global utveckling i genomförandet av Agenda 2030", 15 mars, 2018.
- 55 Fler argument för offentlig land-för-land- rapportering finns här: <http://www.eurodad.org/10reasonsCBCR>
- 56 Regeringens skrivelse, 2017/18:146, "Politiken för global utveckling i genomförandet av Agenda 2030", 15 mars, 2018.
- 57 Regeringskansliet, Justitiedepartementet, Faktapromemoria 2015/16:FPM81, "Direktiv om öppen land-förlandrapportering av skatt" 2016-05-17: <https://data.riksdagen.se/fil/9D6CC021-B424-4CCA-821E-108EAC1023A4>
- 58 Enkät svar från Finansdepartementet till Eurodad, 18 september 2017, inför publiceringen av "Tax Games: the Race to the Bottom, Europe's role in supporting an unjust global tax system 2017".
- 59 Ibid.
- 60 Europaparlamentets och rådets direktiv (EU) 2015/849 'om åtgärder för att förhindra att det finansiella systemet används för penningtvätt eller finansiering av terrorism, om ändring av Europa-parlamentets och rådets förordning (EU) nr 648/2012 och om upphävande av Europaparlamentets och rådets direktiv 2005/60/EG och kommissionens direktiv 2006/70/EG', 20 maj 2015, <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/SV/TXT/PDF/?uri=CELEX:32015L0849&from=SV> tillgänglig 1 februari 2018.
- 61 Europeiska rådet, "Proposal for a Directive of the European Parliament and of the Council amending Directive (EU) 2015/849 on the prevention of the use of the financial system for the purposes of money laundering or terrorist financing and amending Directive 2009/101/EC - Analysis of the final compromise text with a view to agreement", 19 december 2017, <http://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-15849-2017-INIT/en/pdf> tillgänglig 1 februari 2018.
- 62 Riksdagen, Finansutskottets betänkande 2016/17:FiU32, "Ytterligare åtgärder mot penningtvätt och finansiering av terrorism", 20 juni 2017, https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/arende/betankande/ytterligare-atgarder-motpenningtvatt-och_H401FiU32 tillgänglig 1 feb 2018.
- 63 Bolagsverkets databas för verkliga huvudmän: <http://bolagsverket.se/pb/etjanster/verklig-huvudman/sok>
- 64 Per Bolund, Finansmarknads- och konsumentminister, "Penningtvättsdirektivet och offentliga register, Svar på skriftlig fråga", 24 maj 2017, https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svar-pa-skriftlig-fraga/penningtvattsdirektivet-och-offentliga-register_H4121428 tillgänglig 1 februari 2018.
- 65 Tax Games: the Race to the Bottom, Europe's role in supporting an unjust global tax system 2017.
- 66 ActionAid, februari 2016, "Mistreated, The tax treaties that are depriving the world's poorest countries of vital revenue".
- 67 CONCORD Sverige, 2016, "Barometer 2016, Vägen framåt för svensk politik för global utveckling".
- 68 Enkät svar från Finansdepartementet 18 september 2017.
- 69 Argument för ett mellanstatligt organ inom FN om skattefrågor finns här: <http://eurodad.org/files/pdf/55828f0985a99.pdf>
- 70 Regeringens skrivelse, 2017/18:146, "Politiken för global utveckling i genomförandet av Agenda 2030", 15 mars, 2018. Global Forum on Transparency and Exchange of Information for Tax Purposes startades av OECD: <http://www.oecd.org/tax/transparency/> BEPS står för Base Erosion and Profit Shifting, och är ett åtgärdsprogram framtaget inom ramen för OECD:<http://www.oecd.org/ctp/beps/>
- 71 Finansdepartementet, "Arbetet mot skatteflykt, skatteundandragande och penningtvätt", 28 april 2016, <http://www.regeringen.se/49927c/globalassets/regeringen/dokument/finansdepartementet/pdf/2016/160428-handlingsplan--motskatteflykt-skatteundandragande-och-penningtvatt.pdf> tillgänglig 1 februari 2018.
- 72 <http://www.unhcr.org/figures-at-a-glance.html>
- 73 ART 14 <http://www.un.org/en/universal-declaration-human-rights/>
- 74 IOM, <http://gmdac.iom.int/map-tracking-migrant-deaths-and-disappearances>
- 75 http://www.euro.who.int/__data/assets/pdf_file/0018/319311/9-Sexual-violence-refugeewomen.pdf?ua=1
- 76 <http://www.unfpa.org/news/new-study-finds-child-marriage-rising-among-most-vulnerable-syrian-refugees>
- 77 <http://www.independent.co.uk/news/world/middle-east/easy-prey-the-sexual-exploitation-of-syrias-femalerefugees-9179090.html>
- 78 Lag (2016:752) om tillfälliga begränsningar av möjligheten att få uppehållstillstånd i Sverige
- 79 <https://www.migrationsverket.se/Om-Migrationsverket/Statistik/Oversikter-och-statistik-fran-tidigare-ar.html>
- 80 Se till exempel Rädda Barnens remissvar: <https://www.raddabarnen.se/Documents/press/remissvar/lagradremissbegransningar-av-mojligheten-att-fa-uppehallstillstand-i-sverige.pdf>
- 81 ibid
- 82 <https://www.theguardian.com/world/2017/nov/14/eu-libya-coastguard-detention-centresmigration-mediterranean-un-zeid-raad-al-hussein>
- 83 International Labour Organization Publication, ILO global estimates on migrant workers, Department of Statistics, 2015.
- 84 https://ec.europa.eu/home-affairs/sites/homeaffairs/files/what-we-do/policies/legal_migration/2016_home_199_fitnesscheck_legal_migration_en.pdf
- 85 ILO global estimates on migrant workers; Results and methodology, Special focus on migrant domestic workers, s: xiii, 5 och 7.

- 86 www.forumsyd.org/PageFiles/1216/Theraceforland.pdf
- 87 https://www.boell.de/sites/default/files/tricky-business.pdf?dimension1=division_demo
- 88 <https://www.frontlinedefenders.org/en/resource-publication/annual-report-human-rights-defendersrisk-2017>; <https://www.globalwitness.org/en/campaigns/environmental-activists/defenders-earth/>
- 89 <https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/G17/017/85/PDF/G1701785.pdf?OpenElement>
- 90 <http://contraosagrotoxicos.org/>
- 91 <https://agra.org/wp-content/uploads/2017/12/agramozambique-final.pdf>
- 92 <http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//NONSGML+REPORT+A8-2016-0169+0+DOC+PDF+V0//EN>
- 93 <https://acbio.org.za/sites/default/files/2016/07/Input-Subsidies-Report-ACBio.pdf>
- 94 Hur feministisk är svensk utrikespolitik. CONCORD. 2016 s. 20
- 95 <https://www.regeringen.se/49b746/contentassets/9fbd15aea6f3405196305a4f90c8befb/bidrag-tillagra-inom-ramen-for-regeringens-sarskilda-satsning-pa-livsmedelorsorjning-ar-2010-uf201062591up>
- 96 Brev- och mailsvar svar från Utrikesminister Margot Wallström 9 oktober 2015 och 1 juni 2016.
- 97 http://europa.eu/rapid/press-release_MEMO-17-4686_sv.htm
- 98 Regeringens skrivelse 2017/18:146 Politiken för global utveckling i genomförandet av Agenda 2030
- 99 Regeringens skrivelse 2017/18:146 Politiken för global utveckling i genomförandet av Agenda 2030
- 100 <https://www.grain.org/article/entries/5070-trade-deals-criminalise-farmers-seeds>
- 101 <https://curia.europa.eu/jcms/upload/docs/application/pdf/2016-12/cp160146en.pdf>
- 102 <https://www.svd.se/toppjurist-eus-fiskerivtal-med-marocko-olagligt> <https://curia.europa.eu/jcms/upload/docs/application/pdf/2018-01/cp180001en.pdf>
- 103 <http://www.regeringen.se/tal/2017/02/utrikesdeklarationen-2017/>
- 104 <http://www.imf.org/en/News/Articles/2015/09/28/04/53/sonew070215a>
- 105 Mellan 2013-2015 uppgick de statliga exportkreditorganens stöd från endast G20 länderna till fossila projekt till 32 miljarder USD. Detta är 11 gånger så mycket som de ger i stöd till förnybar energi.
- 106 https://www.naturskyddsforeningen.se/sites/default/files/dokument-media/avskaffa_klimatskadliga_subventioner.pdf
- 107 http://priceofoil.org/content/uploads/2017/10/Cross_Purposes_MDB_Finance_Briefing.pdf
- 108 <https://www.ekn.se/globalassets/dokument/press/ekns-underlag-for-agenda-2030.pdf>
- 109 "4 svenska miljarder till Gröna fonden", Svenska dagbladet, 20 oktober 2014; <https://www.svd.se/4-svenska-miljarder-till-grona-fonden>
- 110 Sveriges bidrag är utfärdat i en så kallad skuldsedel som sträcker sig över 9 år, dvs. 2014-2023. Skuldsedeln är bindande även för kommande regering.
- 111 Budgetproposition för 2017, UO 7 "Internationellt bistånd", tabell 2.18; "De 10 störstakärnstöden till multilaterala organisationer 2015-2017"; <http://www.regeringen.se/4a6969/contentassets/e926a751d9eb4c978c4d892c659ebc8e/utgiftsomrade-7-internationellt-bistand;>
- 112 Budgetproposition för 2018, UO 7 "Internationellt bistånd", tabell 2.23; "De 10 största kärnstöden till multilaterala organisationer"; <http://www.regeringen.se/4a65d0/contentassets/79f6d27416794f0bb146c792e02b65fc/utgiftsomrade-7-internationellt-bistand.pdf>
- 113 <http://www.naturvardsverket.se/klimatutslapp-2018-01-18>
- 114 <https://www.scb.se/hitta-statistik/statistik-efter-amne/nationalrakenskaper/nationalrakenskaper/nationalrakenskaper-kvartals-och-arsberakningar/pong/tabell-och-diagram/diagram/bnp-1993-volyminde-ar-1993100/2018-01-25>
- 115 <https://www.naturvardsverket.se/Sa-mar-miljon/Statistik-A-O/Vaxthusgaserkonsumtionsbaserade-utslapp-Sverige-och-andra-lander/2018-01-18>
- 116 <http://www.equalclimate.org/se/konsumtion/Konsumtion.9UFRjWXd.ips> 2018-01-18
- 117 "Det övergripande målet för miljöpolitiken är att till nästa generation lämna över ett samhälle där de stora miljöproblemen är lösta, utan att orsaka ökade miljö- och hälsoproblem utanför Sveriges gränser".
- 118 https://ec.europa.eu/anti-trafficking/publications/council-conclusions-business-and-humanrights-foreign-affairs-council_en
- 119 <http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//TEXT+TA+P8-TA-2016-0405+0+DOC+XML+V0//EN>
- 120 http://fairaction.se/wp-content/uploads/2015/10/75_dubai_lowres_new.pdf
- 121 http://fairaction.se/wp-content/uploads/2017/11/Dina-skospa%CC%8Ar_FairAction-FINAL.pdf
- 122 Se t.ex. Fair Actions rekommendationer om hur H&M bör anpassa sina inköpsmetoder för att möjliggöra högre löner i leverantörsfabrikerna här <http://fairaction.se/okategoriserad/tio-fragoroch-svar-om-hms-lofte-om-rattvisa-loner/>
- 123 <http://www.ohchr.org/EN/HRBodies/HRC/WGTransCorp/Pages/IGWGOntnc.aspx>
- 124 Statskontoret, FN:s vägledande principer för företag och mänskliga rättigheter – utmaningar i statens arbete, Bedömning av Sveriges efterlevnad av FN:s vägledande principer, 13 mars 2018, <http://www.statskontoret.se/globalassets/publikationer/2018/201808.pdf>
- 125 <http://www.regeringen.se/rapporter/2016/12/statens-agarpolicy-och-riktlinjer-for-bolag-medstatligt-agande-2017/>
- 126 <https://www.regeringen.se/49f639/contentassets/c37d4070b3494cbb87453993ad7b2a04/statens-agarpolicy-och-riktlinjer-for-bolag-med-statligt-agande-2017.pdf>
- 127 Statskontoret, FN:s vägledande principer för företag och mänskliga rättigheter – utmaningar i statens arbete, Bedömning av Sveriges efterlevnad av FN:s vägledande principer, 13 mars 2018, <http://www.statskontoret.se/globalassets/publikationer/2018/201808.pdf>
- 128 <http://www.regeringen.se/49f639/contentassets/780107f1d3ab444387235451164193cf/andraderegler-for-forstafjarde-ap-fonderna>
- 129 Se remissvar från 23 organisationer, <http://www.forumsyd.org/PageFiles/5188/Remiss%20APfonder-na%2020171017.pdf?epslanguage=sv>
- 130 LOU Kp. 17 §4 och 5
- 131 UDHR art 22, art 25. ICESCR art 9-11.